

AHLAK-POLİTİKA İLİŞKİSİ AÇISINDAN MACHİAVELLİ'NİN POLİTİKA TEORİSİ

Murat SATICI*

ÖZET

Günümüzde Machiavelli her yerde. çağdaş politik ve akademik tartışmalarda (İş etiği ve iletişim alanları da içeren) o, hem modern politik ve toplumsal temellerin, hem de modern dünyanın karanlık tarafının kurucusu olarak incelenmekte, analiz edilmekte ve yorumlanmaktadır. Bu nedenle Machiavelli çift taraflı bir üne sahiptir. Bu taraflardan biri, onun modern politikanın bir köşe taşı olduğuyken, diğeri sınırsız devlet gücü, politik gücün devamı için özgürlükleri engellemek, ekonomik ve politik egemenlik için yerel ve küresel savaflara girişmek gibi "Makyavelyan" denilen ahlak dışı politikaların sorumlusu olduğudur.

Bu çalışma, şu temel soruna odaklanacaktır: Machiavelli'nin teorisini ahlak-politika ilişkisi açısından nasıl yorumlayabiliriz? Aynı zamanda aşağıdaki sorulara cevap vermeye çalışacağız: Machiavelli politik kararların ve eylemlerin kasıtlı olarak ahlak dışı olmasını önermiş olabilir mi? Yoksa tüm suçlamalara rağmen, o, klasik politika geleneğinin eleştirisini de içeren, politikanın tanımını, ilkelerini ve yolunu değiştirmiş olan yeni bir politik bilgelik türü mü önermektedir?

Anahtar Kelimeler: Machiavelli, Rönesans, Ahlak, Politika, Modern Politika Felsefesi

(Machiavelli's Theory of Politics In Terms of the Relation Between Morals and Politics)

ABSTRACT

Nowadays Machiavelli is in everywhere. In contemporary political and academical debates (include business ethics and communication), he is studied, analyzed and interpereted by scholars both as the founder of the modern political and social grounds and as the constructor of the dark side of modern World. Thus, his reputation has double sides. When the one of these sides is that he is a cornerstone of the modern politics, the other one is that he is responsible for non-moral modern politics called "Machievellian" such as unlimited state power, hindrance of freedom for continuing of political power, local and global wars for political and economical domiation.

This study will focus on the main question: How we can interpret Machiavelli's theory in terms of the relation between morals and politics. And we will try to answer these questions: Might he really recommend that political decisons and actions are intentionally non-moral? Or, in spite of all accusations, did he offer a new kind of political wisdom (also included critiques of classical politics) that changed description, principles and route of politics.

Keywords: Machiavelli, Renaissance, Morals, Politics, Modern Theory of Politics.

* Manisa Celal Bayar Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi

Giriş

Machiavelli'nin önemi, tam da rönesans gibi kültürel açıdan bir paradigma değişiminin yaşandığı dönemde, onun bu değişimi politikada da mümkün kılmasıdır. O, rönesansın toplum, kültür, sanat ve felsefede gerçekleştirdiği değişimi, politikada gerçekleştirmiştir. Böylece rönesans sadece kültürel, sanatsal ve felsefi bir “yeniden doğuş” olmaktan çıkar, Machiavelli ile birlikte toplumsal ve politik bir “yeniden doğuş”u da içerir. Bu yeniden doğuşun ürünü olan tarihsel ve toplumsal pek çok varyanttan geçip günümüze kadar gelen politika kavrayışı, yani modern politika düşüncesi, halen hem geçerli ve hâkimdir, hem de sonuçları itibariyle eleştirilirken pek çok çağdaş politika ve demokrasi kuramının ortaya çıkışını sağlamıştır. Bu yüzden modern politika düşüncesinin veya politika yapma tarzının temellerine dair bir sorgulamaya girildiğinde belki de “kurucu” olma unvanını en az modern politika filozofları kadar hak eden ve etkisi hissedilen figür Machiavelli'dir.

Machiavelli, özellikle politika tanımını, politika yapma ve politikayı düşünme tarzını değiştirdiği oranda, okuma tarzına göre, klasik ahlak-politika birliğini parçalamış veya yeni bir biçimde tanımlamış olması bakımından hem referans hem de eleştiri noktası olmuştur. Bu yüzden modern politikanın kurucusu olma unvanı, ona atfedilen “şeytanın ideoloğu, despot, mutlakiyetçi, şeytanın öğretmeni ve şeytanın avukatı”¹ gibi kötücül unvanlara göre belki de tek olumlu unvandır. Çünkü onun politikayı şeytanileştirdiği, çıkarıcı, bencil ve oportünist bir eylem biçimi olarak yeniden tanımladığı ithamları hala canlıdır. Oysa onun teorisinin içerdiği ahlak eleştirisini incelediğimizde, Machiavelli'nin, modern cumhuriyet kavramsallaştırmasının, daha sonraları Rousseau ve Diderot'un ele alacağı ve Amerikan ve Fransız Devrimi'inde tezahür edecek olan, yurttaşlık erdemi tanımını yapması, aynı zamanda modern politik etiğin ilk betimlemesini yapması itibariyle yeni bir moralitenin kurucusu olduğunu söylemeliyiz. O halde Machiavelli'yi, şeytani, ahlaksız ve çıkarıcı bir politika anlayışının kurucusu olduğu eleştirilerini göz ardı etmeden nasıl kavramalıyız? Gerçekten Machiavelli, politik eylemin veya kararın tamamen ve kasıtlı biçimde ahlaksız olmasını salık vermekte miydi? Yoksa o, klasik öğretinin ele aldığı şekliyle ahlaki da içeren bir pratik bilgelik olarak tanımlanan politikanın tanımını ve yöntemini değiştirmeyi önerdiği yeni bir bilgelik türü mü sunmaktaydı?

Bu çalışma Machiavelli ile ilgili yukarıdaki sorulara ahlak-politika ilişkisi veya ilişkisizliği meselesini merkeze koyarak yanıt aramaya

¹ Maureen Ramsay, “Machiavelli”, *Interpreting Modern Political Philosophy*, ed. Alistair Edwards-Jules Townshend, Palgrave Macmillan, New York, 2002, s: 24.

çalışacaktır. Bu çalışmada, sırasıyla Machiavellinin politika teorisini etkileyen çağının temel tarihsel, kültürel ve felsefi art alanı kısaca betimleyerek, politika düşüncesi içerisinde yarattığı kırılmayı “politik güç” ve “yeni hükümdarlık” kavramları etrafında inceleyeceğiz. Bu yolla Machiavelli'nin teorisinin, ahlak-politika ilişkisi bağlamında, bir ahlaksızlık savunusu değil, yeni bir tür modern ahlak ve politika anlayışının ifadesi olarak bir politik etik önerisi olduğunu belirtmeye çalışacağız.

Rönesans ve Machiavelli

İleriki bölümlerde ele alacağımız gibi, Machiavelli ile birlikte, politika hakkındaki modern tanım, ilke ve görüşlerin, insansal ve toplumsal temel gereksinimlerden, taleplerden ve şartlanmış eylem motivasyonlarından bağımsız olmayacağı açıktır. Bu açıdan bakıldığında, “Machiavelli'nin görüşü, açıkça, İtalyan Rönesansı'nın bir parçası olarak tarihseldir.”² Bu nedenle onun politika düşüncesini biçimlendiren tarihsel ve toplumsal, hatta epistemolojik ve felsefi art alan olan rönesans düşüncesine kısaca bakmak gerekir.

Rönesans, özensiz bir okumayla hıristiyan doktrinin hâkim olduğu ve “karanlık çağ”³ olarak betimlenen Ortaçağ ve sekülerizm hümanizm gibi gerek epistemolojik gerekse ahlak ve politika üzerine pratik kavrayışın dayanaklarının ve ilkelerinin yeniden belirlendiği ve sonunda aklın egemenliğini ilan eden “Yeniçağ” arasında konumlandırılır. Dikkatli bir okuma ise Ortaçağ'ın toptan karanlık olamayacağını, çünkü on üç ve on dördüncü yüzyıllardaki akıl, iman, vahiy tartışmalarının on ikinci yüzyıl apolojisinden farklı olarak akla, iman ve vahiy karşısında yer açma çabalarına dönüştüğünü görebilir. Nitekim on üçüncü yüzyılda Thomas Aquinas ve on dördüncü yüzyılda Ockhamlı William ile birlikte 'Nominalizm', Ortaçağ hıristiyan öğretisinin evren hakkındaki temel ve teolojik açıklamalarının geçerliliğine yönelik tartışmada önemli gelişmelere neden olmuşlardır. Tümelin hakikatinin tanrı, iman ve vahiyle ancak ulaşılabilir olacağı anlayışının karşısında, tekil şeylerin bilgisine yönelerek tümellerin bilgisine ulaşılabilirliğine yapılan vurgu, hem insanları tekil nesnelerin bilgisine yönelmeye, hem de bu bilgilerin mekânını göksel semalarda veren hıristiyan öğretilerine olan ilginin, bilme faaliyeti söz konusu olduğunda hafiflemesine yol açmıştır. Ortaçağ ile karşılaştırıldığında ise “her şeyden önce yukarıdan gelen ışık, Rönesans resminde yerini bu dünyadan,

² Bernard Crick, “Theory and Method”, Niccolo Machiavelli, *The Discourses*, çev. Walker, S. J. Leslie J., Penguin Books, London, 1970, s: 9-71 içerisinde, s:46.

³ Mehmet Ali Ağaogulları ve Levent Köker, *Tanrı Devletinden Kral Devlete*, İmge, Ankara, 2008, s:150.

konuya yatay olarak gelen ışığa bırakmıştır.”⁴ Artık, hıristiyanlığın tümele dair bilgi edinme faaliyeti (iman ve vahiy), insanlar için yeterli olmuyor, onların meraklarını gideremiyordu. İncil'e yönelik ilk eleştirel okumalar da bu dönemde ortaya çıkmıştı⁵.

Galileo'nun evrenin işleyişinde değişmeyen evrensel yasalar olduğunu ortaya koyması, kozmosu düzenleyen ilahi gücün var olduğu görüşünün değerini yitirmesine yol açtı. Daha da önemlisi, Galileo'nun evrenin işleyişinin anlaşılmasında, evrenin tabii olduğu evrensel kuralların bilinmesinde kullanmak üzere getirdiği yeni 'fizik' anlayışı, gelişen yeni paradigmada etkili olmuştur. Rönesans'ta temelleri atılan yöntemsel dönüşümün, bilindiği üzere Aydınlanma ve Modernite'nin bilimsel metoduna dönüşmesi en çok iki yüz yıl alacaktı. Bu yüzden modernliğin ilk örneklerini veren bu seküler, hümanist teorik ve epistemolojik bakış açısının Machiavelli tarafından aktardığımız biçimiyle anlaşıldığını söylemek zordur. Fakat bu paradigmatik dönüşümün onun politik olanı düşünme tarzını tarihsel, toplumsal fiili gerçeklikten çıkarmasında etkilemediğini düşünmek de bir o kadar zor olacaktır.

Bununla birlikte, hem dönemin epistemolojik paradigmasının hem de Machiavelli'nin bizzat deneyimlerinin etkisiyle, İtalya'nın tarihsel, toplumsal ve politik durumundan çıkabilecek sonuçlar, Machiavelli'nin politika öğretisinin temelini oluşturacaktır. Çünkü Machiavelli, bizzat bu tarihsel, toplumsal durumun içerisinde yaşayan ve bilfiil görev alan bir şahıstır. Bu nedenle onun politika teorisinin, yaşadığı çağının olayları üzerine gözlem ve deneyimlerine dayandığı açıktır. Nitekim Machiavelli, *Floransa Tarihi*'nde çağının ve ülkesinin politik durumunu aşağıdaki gibi tasvir ederken, bu tasvir onun politika düşüncesinin başlangıç noktasıdır da.

(...) Benim hikâyem işte bu tembel ve işe yaramaz prensler ve son derece aşağılık orduları konu alan anlatımlarla dolu olacaktır; ancak söz verdiğim gibi öncelikle Floransa'nın orijinini anlatmakla işe başlayıp herkese o günlerde hangi koşullar altında olduğunu her ayrıntısıyla anlatmayı ve İtalya'da binlerce yıldır süregelen sıkıntıların nedenlerine değinmeyi gerekli görüyorum.⁶

1400'lü yıllardan beri kapitalizmin beşiği olan İtalyan kent devletleri ve özellikle Floransa, büyük bir sermaye birikiminin merkezi olmuştur. Fakat feodal bir düzen içerisinde kent devletleri, kendi içlerinde yapılanmış ve iktidar kurmuştur. Bu da kent devletlerinin kolektif bir birliğe

⁴ Tülin Bumin, *Tartışılan Modernlik: Descartes ve Spinoza*, YKY. Yay., İstanbul, 1996, s:10.

⁵ Preserved Smith, *Rönesans ve Reform Çağı*, İş Bankası Yay., İstanbul, 2011, s: 118.

⁶ Niccolo Machiavelli, *Floransa'da Komplolar ve Karşı Komplolar Tarihi*, çev. A. Berna Hasan, Özne Yay., İstanbul, 2001, s: 61.

ulaşmalarını engellemiştir. Bu durum, hem İtalyan burjuvazisini zayıflatıyor, hem de herhangi bir kent devletinin güçlenmesini ve diğerlerini hâkimiyeti altına almasını engelleyip bir bütünlük oluşturma şansını yok ediyordu. İtalya, ulusal sınırları içerisinde siyasal bütünlüğünü neredeyse sağlamış olan Fransa'ya ve İspanya'ya kıyasla dağınıktı ve yayılma peşindeki dış güçler için kolay bir av ve adına İtalya denen başıboş bir coğrafya olarak bulunuyordu. Bu politik zayıflık yüzünden her biri büyük ekonomik hedeflere sahip kent devletlerinin "o büyük hak iddiaları, hem düşmanları hem de Floransa'nın kabul etmek durumunda kaldığı Fransızlar tarafından hor görülüyordu."⁷ Bu durum Machiavelli için önemli bir deneyim olduğu gibi, "bütün bunların yanında çok yoğun bir siyasal eğitimdi de."⁸ Bu yüzden Cassirer'e göre, "(...) *Hükümdar*, Machiavelli'den önceki yüzyılların tarihi ve çağdaş İtalyan tarihi göz önüne alınarak okunmalıdır."⁹

Politik Güç, Yeni Hükümdarlık

Machiavelli, politikanın temel kavramı olarak 'güç' kavramını görmekteydi ve İtalya'da eksik olan şey tam da buydu. Zaten o, politikayı bir güç alanı olarak görmekteydi. Bu yüzden "*Prens*'te Machiavelli, kendi tarzının retorik hassasiyetinin tersine, gücün otonom ve maddi bir dışsal zorlama olduğu modern politik farkındalığın bilgisini vererek kendine has bir varsayım icat etmiştir"¹⁰.

Politik alanı güç merkezinde tanımlaması, Machiavelli'nin eserlerinin dilini ve yöntemini de açığa çıkarır. *Prens*, egemenliğini korumaya çalışan bir hükümdarın neler yapması gerektiğini içerirken, özellikle önerileri, tarihi ve politik olaylarla ve örneklemelerle keskinleşir. Nitekim *Floransa Tarihi*'nde Machiavelli, yüzyıllardır süren politik gelişmelerin betimlemesini yaparken, politik düzeydeki güç istemi ve gücün kullanımına dair olayları serimler. Machiavelli'nin politika öğretisinde güce ne kadar önem verdiğini görebilmek için *Savaş Sanatı*'na bakmak yeterlidir. *Savaş Sanatı*'nda, politik yapının korunması ve devamı için politika ile ortak yanlarının olduğunu savunduğu askerlik ve ordu konu edilir. Machiavelli, gücü politika öğretisinin zeminine yerleştirdiği gibi, gücün simgesi olarak

⁷ Sydney Anglo, "Nicola Machiavelli: Siyasal ve Askeri Çöküşün Anatomisi", Brian Redhead, *Siyasal Düşüncenin Temelleri*, der. Brian Redhead, çev. Hikmet Özdemir, Alfa Yay., İstanbul, 2001, s: 95-111, s: 98.

⁸ A.g.e., s: 98.

⁹ Ernst Cassirer, *Devlet Efsanesi*, çev. Necla Arat, Remzi Kitabevi, İstanbul, I. Basım, 1984, s: 127.

¹⁰ Robert Hariman, "Composing Modernity in Machiavelli's Prince", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 50, No. 1 (Jan. - Mar., 1989), University of Pennsylvania Press, Pennsylvania, pp. 3-29, s: 3.

gördüğü ordunun, bir politik düzenin devamlılığı ve birliği için gerekliliğini savunarak *Prens*'te iyi yasaların güvencesini de orduya bağlar:

Ve ister yeni, ister eski, isterse karma olsun tüm devletleri ayakta tutan başlıca temeller iyi yasalar ve iyi ordulardır. İyi ordular olmadan iyi yasalar olmayacağına göre ve iyi ordunun bulunduğu yerde iyi yasaların olması gerektiği için (...) ordudan söz edeceğim.¹¹

Görüldüğü üzere *Prens*'de Machiavelli, politik hayatın düzenleyicisi olan yasaların güvenliğini sağlamak için öncelikle ordunun yapısının önemini vurgular. Çünkü Machiavelli, *Savaş Sanatı*'nın önsözünde gösterdiği gibi, sivil hayat ve askerliği birbirinden farklı alanlar olarak görmez, hatta onların birbiriyle bağlanmaları gerektiğini savunur:

(...) insanlığın ortak iyiliği yönünde ortaya çıkan tüm sanatlar, bir uygarlıkta Tanrı ve kanun korkusuyla yaşamayı sağlamak için kurulan tüm düzenler, eğer onları koruyan askeri bir güç olmasaydı boşa çıkardı, çünkü iyi organize olmuş bir askeri güç karışıklıklara rağmen düzenlerin devamını sağlar.¹²

Bu görüşünü Machiavelli, *Prens*'te, özellikle hükümdarların güç sağlama ve gücü kullanıp elde tutma ilkeleri etrafında ele alırken, *Savaş Sanatı*'nda, ordunun gücünün politik alana olan bağlılığı çerçevesinde ele alır. Özellikle bir komplolar tarihi gibi sunulan *Floransa Tarihi*'nde güç dengesinin değişimlerinin ne gibi sonuçları olduğu vurgulanırken, ahlaka aykırı, bazen vahşi politik hamle ve eylemler serimlenir. Yine Machiavelli, güç ile özdeşleştirdiği ordunun iyileştirilmesiyle, İtalya'nın bu güçsüz durumdan kurtulması için öneriler sıralarmış gibi yazar:

Ben gördüklerim ve okuduklarım doğrultusunda, eski yöntemlerin orduda uygulanmasının ve onlara geçmişteki bilgiler ışığında birkaç yeni şekil verilmesinin ve kaybettiğimiz gücü ve hükmetme yeteneğini tekrardan canlandırmanın imkânsız olmadığına inanıyorum.¹³

Bu noktadan sonra Machiavelli, gücün elde edilmesine, kullanılmasına ve korunmasına yönelik ilkeler çerçevesinde politika faaliyeti içerisinde işlev kazanan "yeni bir hükümdarlık" ¹⁴ teorisi geliştirir.

¹¹ Niccolo Machiavelli, *Prens*, çev. Nazım Güvenç, Anahtar Kitaplar Yay., İstanbul, 1999, s: 86.

¹² Machiavelli, "Machiavelli' nin Lorenzo Di Flippo Strozzi' ye Yazdığı Mektup", Niccolo Machiavelli, *Savaş Sanatı*, çev. A. Berna Hasan, Özne Yay., İstanbul, 2001, s: 76-78 içerisinde s: 76.

¹³ A.g.e., s: 77.

¹⁴ Kavramı Alessandro Passerin D'Entreves'ten ödünç almaktayız. Machiavelli, yeni politika yapma metotları ve araçları keşfetme yolculuğuna çıktığını söylese de, "Yeni Hükümdarlık" kavramı ona ait değildir.

Machiavelli'nin "yeni hükümdarlık" teorisi, kaybedilmiş gücün yeniden sağlanmasına yönelik faaliyet içerisinde bulunan ve amaçlanan gücün edinilmesi, kullanılması ve korunması olan yeni bir hükümdarlığı betimler. Fakat bu yeni hükümdarlık teorisinin dayandığı ilkeler ve işleyiş biçimine yönelik eleştiriler hemen gelişmiştir. Bu yeni hükümdarlığa yönelik, gücü edinme, kullanma ve koruma yöntemleriyle ilgili ahlaki bir eleştiri bombardımanı başlamış ve yüzyıllardır süregelen bu eleştirel tavır, günümüzde de devam etmektedir. D'Entreves'in belirttiği gibi, Machiavelli'nin "kendine özgü 'etkili gerçeklik' yorumu, Machiavelli'nin öğretilerinde 'tiksindirici bulunan' birçok şeyin öncül önermesidir."¹⁵

Bu bağlamda, günümüzde ve daha önce modern dönemde oldukça tartışılan ve özellikle ahlaksallık çerçevesinde tartışma konusu olan Machiavelli'nin öğretisinin hedef alındığı noktalara değinmek yerinde olacaktır. Leo Strauss'un Machiavelli'yi klasik politika geleneğinden farklılaştırıp modern politika anlayışının kurucusu¹⁶ olarak gördüğü noktaya katılarak biz de Strauss gibi "ahlak-politika ilişkisi" bağlamında Machiavelli'nin görüşlerini irdelemenin gereğine inanmaktayız.

"Yeni Hükümdarlık" ve Klasik Görüşten Kopuş Ahlaktan da Bir Kopuş Mudur?

Machiavelli'nin politika teorisinin yeni olduğunu söylediğimiz nokta, onun klasik politika felsefesinden koptuğu iddiasına dayanır. Machiavelli, realist tavrından dolayı zaten Sokratik gelenekten, Antik Yunan filozoflarından, özellikle de Platon'dan ve *İdeal Devlet* anlayışından açıkça ayrılmıştır. *Prens*'te bu özellik açıkça görülmektedir:

(...) İnsanın hayalinde canlandırabileceğinden çok, şeylerin fiili gerçekliğine bağlanmak bana gerekli gözükmemektedir. Hakikaten, çokları hiç kimsenin fiilen görmediği ya da tanımadığı cumhuriyetler ve prenslikler hayal etmişlerdir.¹⁷

"Yeni Hükümdarlık" ile Machiavelli, klasik politika felsefesinin ütöplast ve ulaşılması imkansız hedeflere yönelmiş olarak gördüğü karakterini eleştirir. *Prens*'teki bu vurgu, "geleneksel siyasi düşünceye karşı bir direnişi"¹⁸ açığa çıkarır.

¹⁵ D'Entreves, "Devlet Kavramı", Cemal Bali Akal, *Devlet Kuramı*, der. Cemal Bali Akal, Dost Kitapevi, İstanbul, 2002, s: 93-215 içerisinde s: 204.

¹⁶ Leo Strauss, *Politika Felsefesi Nedir?* çev. Solmaz Zelyüt Hünler, Paradigma Yay., İstanbul, 2000, s: 75.

¹⁷ Machiavelli, *Prens*, s: 100.

¹⁸ D'Entreves, "Devlet Kavramı", s: 203.

En yüksek noktasına bir utopiada ulaşan, yani gerçekleşmesi büyük ölçüde imkânsız olan en iyi rejim tarifinde doruğuna varan politika yaklaşımında kökten yanlış olan bir şey vardır.¹⁹

Klasik politika felsefesinin ahlak ve politika alanlarını bir bütün içerisinde kabul eden yapısı, “en iyi rejim nedir?” sorusuna verilen cevabın ahlaksal ‘iyi’yi de ihtiva etmesi bağlamında ahlak ve politikanın birlikte yer aldığı bir karaktere sahipti. Dolayısıyla, klasik politika felsefesinde ahlaka veya politikaya yönelik bir tartışma, her iki alana dair tartışmayı da beraberinde getirmekteydi. Politikanın ahlaki hedefleri de beraberinde taşıyan yapısı, Machiavelli’ye göre, politik gerçekliğin gösterdiği politikanın yapısıyla uygunluk göstermiyor, hatta işleyişini “erdemlerle veya toplumun seçebileceği en yüksek hedefle”²⁰ tayin eden politika anlayışı, gerçekleşmesi imkânsız bir anlayış olarak görünüyordu. Çünkü o, döneminin hümanist görüşleriyle bile karşıtlık oluşturacak biçimde, politik başarı için etik bir duyarlılığa sahip olunması gerektiği yönündeki hümanist kaygıyı kesin bir dille reddeder²¹ görünür. Nitekim Leo Strauss, modern politika felsefesinin kurucusunun Machiavelli olduğunu söylemeden hemen önce, modern politika felsefesindeki temel ortaklığın “klasik şemanın gerçekçi olmadığı gerekçesiyle reddedilmesi”²² olduğunu belirtir. Onun önerisi Strauss’a göre şuydu: “(..) gelin, yönümüzü tüm toplamların bilfiil izlediği hedefler ile tayin etmeye başlayalım”.²³

Machiavelli, mevcut olan politika mekanizmasına uygun bir hedef seçme, yani insan doğasının kötü, çıkarıcı, bencil ve şan-şeref-zenginlik adına eylemde buldukları ve politikayı da yönlendirenin bundan başka bir şey olmadığı görüşünü merkeze alan politika kavrayışı önerisinde bulunmaktadır. Bununla o, “sosyal eylem standartlarını bilinçli olarak alçaltır.”²⁴ Machiavelli’nin standartları alçaltmasındaki kasıt, bu alçaltılan standartlara uygun olarak kurulan planın gerçekleşme olasılığını yükseltmektir. Böylece şansa bağlılık azalır; şans fethedilecektir.²⁵ Machiavelli’ye göre, insanlar şansını ve talihini dizginleme ve böylece amaçlarına ulaşma yeteneğine sahip olmalıdır. Dolayısıyla insanlar, Machiavelli’nin klasik anlayışta gördüğü gibi, gerçekleşmesi imkânsız olan idealleştirilmiş ahlaksal ve politik hedefler peşinde koşarak, mevcut duruma uymayan eylemlerde bulunarak şanslarının ve talihlerinin esiri

¹⁹ Strauss, *Politika Felsefesi Nedir?*, s: 76.

²⁰ A.g.e., s: 76.

²¹ Quentin Skinner, *The Foundations Of Modern Political Thought, Renaissance*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1978, s: 37.

²² Strauss, *Politika Felsefesi Nedir?*, s: 75.

²³ A.g.e., s: 76.

²⁴ A.g.e., s:76.

²⁵ A.g.e., s: 76.

olmaktadırlar. Ona göre insanlar, talihin kendilerine yardım etmesi umuduyla yaşadılar ve bu bağıllık onların talihin kendi tözselliği olduğuna inanmalarını getirdi. Talih, bazen insanların yüzüne gülen bir güzellik olarak resmedilmiş, bazen de insanlara sırt çeviren, kibirli bir tanrıça olarak görülmüştür. Oysa Romalı yazarlar, talihi tamamıyla kötü bir güç olarak tanımlamamışlardır. Aksine talih, iyiliklerini kendisinde taşıyan cezbedici bir tanrıça olarak tanımlanmıştır. Ayrıca talih kendi içerisinde, ödülleri de taşır. Cicero, bu ödülleri ve iyilikleri tanımlarken “onura, zenginliğe ve nüfusa vurgu yapar.”²⁶ “(...) Herkesin hemfikir olduğu husus, talihin en muhteşem armağanının onur ve onunla gelen şöhret olduğuydu.”²⁷

Talihin insan eylemlerine etki eden ve onların sonuçlarını belirleyen bir yapısı da vardır. Bu kaprisli tanrıça, gün gelir kendisine güvenenleri yüz üstü bırakabilir. Özellikle kendi talihine güvenip eylemlerinde gevşeklik edenlerin çok canı yanar: “(...) O prens, bütünüyle talihine dayanmıştır ve talihi kendinden yüz çevirince düşmüştür.”²⁸ Başarısızlığın önlenmesi, Machiavelli’ye göre *virtu*’ye sahip olmakla mümkündür. *Virtu*, “insanın bilgelik, cesaret, dürüstlük, kurnazlık gibi yeteneklere sahip olması demektir”²⁹ ve zor durumlarda insan, talihini *virtu* aracılığıyla değiştirebilir. Bununla beraber, Maurizio Viroli’ye göre,

Machiavelli ne zaman *virtu*’dan bahsetse, kastettiği yurtseverliktir; yani insanları cömert, özel ve tikel çıkarlarını ortak iyinin parçası olarak görebilen ve Cumhuriyeti için kararlı bir biçimde savaşmaya gönüllü yapan cumhuriyetçi anlamda özgürlük aşkıdır.³⁰

Viroli’ye göre, Machiavelli’nin *virtu* anlayışı, “yasaları çiğnemek ve şehre kendi gücünü kabul ettirmek isteyen, dolayısıyla ortak özgürlüğü tehdit eden haris insanları durdurma arzusuydu.”³¹ Bu yüzden *virtu*, Machiavelli’nin Roma’ya atfettiği yurtseverlik erdemiyle paraleldir. Bu yönüyle *virtu*, sadece şan ve şerefe ulaşmak değil, aynı zamanda insanların etrafında toplanabileceği ve birlik oluşturabilecekleri kolektif bir unsurdur. Bu kolektif öge, modern ulus-devletlerin daha sonra insanların “politik biraradallığını” sağlayan yegâne ögesi olarak, yani on dokuzuncu yüzyıldan beri modern bir erdem olarak konumlanan yurtseverlik erdemi olarak sunulacaktır.

²⁶ Aktaran Quentine Skinner, *Machiavelli*, çev. Cemal Atilla, Altın Kitaplar, İstanbul, 2002, s: 43.

²⁷ A.g.e., s: 43.

²⁸ Machiavelli, *Prens*, s: 137

²⁹ Derek Heather, *Yurttaşlığın Kısa Tarihi*, çev. M. Delikara Üst, İmge, Ankara, 2007, s: 87.

³⁰ Maurizio Viroli, *Vatan Aşkı*, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yay., İstanbul, 1997, s: 42.

³¹ A.g.e., s: 43.

Machiavelli, ele aldığımız biçimiyle gerçekten kendisine kadar olan politika felsefesi tarihine bakıldığında farklı bir yerde durmaktadır. “Machiavelli’in politik tavsiyesinin yenilikçi karakteri realist yeni zeminden ayrılmaz; o, nihayetinde yeni bir normatif eylem metodu, yeni bir moralite önermektedir.³² Machiavelli, tam manasıyla, Strauss’un da belirttiği gibi, “bütün olan politika felsefesi geleneğinde bir kırılma yaratmaya çalışmış ve yaratmıştır (...) kendi başarısını, Columbus gibi adamların başarıları ile kıyaslıyordu. Yeni bir ahlaki kıta keşfettiği iddiasındaydı.”³³ Machiavelli de bunu destekler biçimde, *Söylevler*’in önsözünde “henüz daha kimsenin ayak basmadığı yeni bir yola girmeye karar vermiştir.”³⁴ Buna bağlı olarak Strauss, Machiavelli’yi yeni bir ahlaki kıtanın kâşifi olması bağlamında klasik politika geleneğinden ayırır. Bu yanıyla Machiavelli, kendinden sonrakiler tarafından söylendiği biçiminde modern politika anlayışının yöntemini, araştırma nesnelere ve dilini değiştirir. Böylece *Prens*, erken modern politika düşüncesinin bir tür entelektüel köşe taşı olabilmıştır³⁵ Nitekim o, tüm modern politika faaliyetinin daha sonra pozitivist bakış açısının hâkimiyeti altında moralden bağımsız, otonom bir politika anlayışının tesisinin önünü açmıştır. Nitekim bunda Machiavelli’nin politikanın bizzat ahlaki yanı sorgulanabilir olan eylem, söylem ve kararlar temelinde yükseldiğini iddia etmesi yatar. O, politikayı bir “yönetim sanatı” olarak tanımlar ve politik olarak değerli, doğru eylemlerin ise bu sanatta eğitilmişler tarafından gerçekleştirilebileceğini belirtir. Hatta *Prens* ile bu eğitimi üstlenmektedir de. Dolayısıyla, “o, kendisinin “devlet sanatı”nda bir uzman olarak takdim edilmesini tercih eder.³⁶ Bu daha önce yapılmamış bir şeydi: “Machiavelli’den önce hiçbir düşünür, bu suçların sanatını öğretme işini üstlenmemiştir.”³⁷ Bu anlamıyla Machiavelli, her zaman olguların çözümlenmesinden kalkarak genel kurallara ulaşır ve daha sonra “dilini betimleyici kullanımından buyurucu kullanımına geçer gibidir.”³⁸ Dolayısıyla D’Entreves’e göre, onun dilinin bulanıklığının kaynağı budur.”³⁹ Machiavelli, sadece betimlemelerle yetinseydi ve buyurucu bir dile dönmeseydi ona yöneltilen ahlaksızlık suçlamaları bir yerde, betimlere yöneltilmiş eleştiriler olarak kalabilirdi. Oysa Machiavelli’nin devletin bekası

³² Rafael Major, “A New Argument for Morality: Machiavelli and the Ancients” *Political Research Quarterly*, Vol. 60, No. 2 (Jun., 2007), pp. 171-179, s: 174.

³³ Strauss, *Politika Felsefesi Nedir?*, s: 75.

³⁴ Machiavelli, *The Discourses*, Book One, The Preface, s: 97.

³⁵ Major, “A New Argument for Morality: Machiavelli and the Ancients”, s. 172.

³⁶ Maurizio Viroli, *Founders of Modern Political and Social Thought: Machiavelli*, Oxford Univ. Press, New York, 1998, s: 43.

³⁷ Cassirer, *Devlet Efsanesi*, s: 154.

³⁸ D’Entreves, “Devlet Kavramı”, s: 202.

³⁹ A.g.e., s: 202.

ve gücünün korunması için prene hile yapmayı, gerektiğinde öldürmeyi buyuran dili, onu ahlaksızlık suçlamalarıyla karşı karşıya getirir.

Machiavelli'ye yöneltilen ahlaksızlık suçlamasını başka bir boyutta ele alan Cassirer'e göre ise, Machiavelli'nin *Prens*'i bir ölçüde bu suçlamalara layık değildir: "*Prens* teknik bir kitaptır ve biz teknik bir kitapta ahlaksal davranış kurallarını, iyiye ve kötüye ilişkin kuralları aramayız."⁴⁰ Bu yönüyle *Prens*, Cassirer'e göre, "yönetici için hiçbir ahlaksal yasa içermediği gibi onu suç işlemeye ya da kötülükler yapmaya davet etmez."⁴¹ Cassirer'in bakış açısıyla Machiavelli, prensin yönetme sanatını bir doktorun sanatıyla karşılaştırır:

O, hiçbir zaman siyasal eylemleri suçlayıp övmez. Tıpkı bir doktorun belli bir hastalığın belirtilerini betimlediği gibi, siyasal olaylara yalnızca betimsel bir çözümlenmesini yapar (...) Machiavelli siyasal eylemleri, bir kimyagerin kimyasal tepkileri incelediği biçimde incelemiştir. Laboratuvarında çok kuvvetli bir zehir hazırlayan bir kimyager hiç kuşku yok ki bunun sonuçlarından sorumlu tutulamaz (...) O tüm bunlara bir bilim insanının serinkanlılığı ve yansızlığı ile bakmakla kendi siyasal reçetelerini vermektedir. Bu reçetenin kimler tarafından kullanılacağı ya da kötü amaçlarla kullanılıp kullanılmayacağı onu hiç ilgilendirmemektedir.⁴²

Ama yine de D'Entreves, Machiavelli'nin "temel temasının 'devlet sanatı'"⁴³ olduğunda ısrar ederken ahlaksızlık suçlamasını sadece bilimsel nesnellik ve yansızlık ile savunma imkânını zayıflatır. Viroli'ye göre,

(...) 'Bilimsel' kelimesinin taşıdığı anlamdan bağımsız biçimde politika biliminin kurucusu olarak Machiavelli'yi yorumlamak yanlış olacaktır. Eğer "bilimsel" olmayı, verileri toplayarak, hesaplayarak ve tanımlayarak politik olaylar üzerinde çalışma metodu anlamında, 'empirik' olarak alırsak bu doğru olmayacaktır".⁴⁴

Bu yönüyle bakıldığında, Machiavelli'nin yönteminin 'politik gerçeklik' olduğu göz ardı edilmediği sürece "en azından yöntemsel olarak, günümüz bilim insanlarının çalışma tarzını keşfetmiştir."⁴⁵ Fakat yine Viroli ile birlikte söyleyecek olursak,

politik eserlerinde Machiavelli bir politika bilimi inşa etme niyetinde değildi, o, tarihsel bilgiye, eylemleri, kelimeleri ve

⁴⁰ Cassirer, *Devlet Efsanesi*, s. 156.

⁴¹ A.g.e., s: 156.

⁴² A.g.e., s: 157.

⁴³ D'Entreves, "Devlet Kavramı", s: 204.

⁴⁴ Viroli, *Founders of Modern Political and Social Thought: Machiavelli*, s: 1.

⁴⁵ D'Entreves, "Devlet Kavramı", s: 204.

jestleri yorumlama yetisine dayanan temelde retorik bir pratik olan politika teorisi kavramını geri kazanmaya ve belirginleştirmeye niyetlenmiştir.⁴⁶

Bununla birlikte, Machiavelli'nin *Prens*'inin Avrupa'da gördüğü ilgi ve onun hitap ettiği alanın genişliği, onun tüm Avrupa'nın politik ethosuna etki eden önemli bir figür olduğunu söylememize imkân verir. Zaten kendini bir "yönetme sanatı erbabı" olarak gören Machiavelli, modern ulus-devletlerin birliğinin ve bekasının öncelikli konu olduğu Yeniçağ Avrupası'nda önemli bir açığı kapatmıştır. O, klasik dönemden ve Hıristiyan geleneğinden gelen anlayışı açıkça eleştirerek, modern devletlerin varoluş ve hayatta kalma mücadelelerinde biçimlenen politika anlayışında yeni ilke ve yöntemlere işaret etmiştir.

Gerçekten de Machiavelli'nin kuramı, Antik ve Hıristiyan politika geleneğinin karşısına, gerek insan doğası tanımı, gerekse de ahlaki politikanın dışına çıkaran politika teorisiyle, açık bir eleştiriyle yeni bir tarzda dikilmiştir. Fakat bu noktada Strauss'un uyarısına kulak vermek gerekir:

Machiavelli'nin külliyyatında, insanın doğasına ve insani meselelere dair tek bir doğru gözlem yoktur ki o, klasikler için tümüyle tanıdık bildik bir şey olmasın. Ufkun bu hayret verici daralması, kendini ufkun hayret verici bir genişlemesi gibi sunar.⁴⁷

Machiavelli'nin özellikle klasik politika geleneğine olan eleştirisi bağlamında bakıldığında, Strauss, klasik geleneğin Ortaçağ'da temaşa yaşamını manastırlarda bulduğunu belirtir.⁴⁸ Dolayısıyla, Hıristiyan Skolastik geleneğin insana yüklediği sınırsız sorumluluk, "Machiavelli'ye insanlık dışı ve zalimane görünmüş olan eylemlere izin vereceğe, hatta ve hatta böylesi eylemleri gerektireceğe benziyordu."⁴⁹ Böylesi uygulamalar, nihai amacı yükseklerde ve ahlak ilkelerinde arayan bir bakış açısının bu amacı uğruna gerçekleştirdiği uygulamalardır. Bu noktada Machiavelli, amaçlara yönelik standartları alçaltılarak daha yakın hedeflere daha kolay ulaşma yolunu önerir. Strauss'un bu konudaki tespiti şudur: "Gelin hedeflerimizi o denli alçaltalım ki, toplumun ve özgürlüğün korunması için açıkça gerek olmayan türlü vahşetler sergilemeye mecbur kalmayalım."⁵⁰ Strauss'un bu okuması, Machiavelli'nin ahlak-politika ilişkisini inşa ediş tarzına dair farklı bir bakış açısı geliştirmemize imkân vermektedir. Nitekim D'Entreves'e göre:

⁴⁶ Viroli, *Founders of Modern Political and Social Thought: Machiavelli*, s:1.

⁴⁷ Strauss, *Politika Felsefesi Nedir?*, s: 80.

⁴⁸ A.g.e., s: 80.

⁴⁹ A.g.e., s: 80.

⁵⁰ A.g.e., s: 81.

(...) Machiavelli'yi okurken ne kadar titizlensek de, hiçbir zaman kesinlikle bilemeyeceğimiz bir şey vardır. Yüreğinin derinliğinde “yalnızca Hıristiyanların yaşama biçimine değil, insanlığa da aykırı bu acımasız uygulamaları” mahkûm mu etmiştir; yoksa devlet yararının tek ve son amaç olduğu yeni bir ahlak, yeni bir tür İncil mi yazmıştır?⁵¹

Daha da ilerleyecek olursak, Machiavelli'nin İtalya'da ve genel olarak Avrupa'da gördüğünü iddia ettiği ahlaksal ve politik çöküşün yol açtığı zararlara karşı yeni bir kurtuluş alternatifi, yeni bir ahlak geliştirdiği iddia edilebilir. Hatta “yazıları o dönemde çok etkili olan bir tılsım barındıran bu teorisyen, gerçekleri tarihi romanslar oluşturacak ölçüde, kendi tezine uygun biçimde değiştirdi.”⁵² Onun bu çabası, politika alanının işleyiş kurallarının üzerinde kurulacak bir güç, hegemonya ve politik başarı arasında cumhuriyetçi bir bağlantı kurmaktır.

Söz konusu bağlantı, modern bir yurttaşlık tanımının ve ahlakının ortaya çıkışını işaret edecektir. Bunun için *Prens'e* değil *Söylevler'e* bakmak gerekir. Çünkü Machiavelli'nin *Prens* ve *Söylevler* adlı eserleri farklılıklar barındırır. *Prens'te* Machiavelli, politik gerçeklik çerçevesinden politikanın otonom işleyişi içerisinde politik başarı için yöneticilere seslenirken, *Söylevler'de* özgürlük ve eşitlik vurgusunu öne çıkarır ve yozlaşmanın yaratacağı politik istikrarsızlıkla mücadele için yasaya ve iyi düzenlenmiş cumhuriyet kurumlarına olan ihtiyacı vurgular. Nitekim Machiavelli, *Prens'te* monarşi yanlısı gibi görülse de, monarşilerde özgürlüklerin tek bir kişi tarafından gasp edilmesi tehlikesinin daha büyük olduğundan, cumhuriyeti monarşiye tercih eder. Bununla birlikte özgürlük, *Söylevler'de* sadece insanın kendi çıkarının, şan ve şerefine peşinden gitme özgürlüğünü vurgulayan bireysel özgürlüğün ötesine uzanır, hatta halkın ortak yararına hizmet etmeyen bireysel özgürlük, yozlaşmanın tam da kendisidir. Bu tür bir yozlaşmadan kurtulmanın yolu ise, klasik cumhuriyetlerdeki gibi insanın erdeme kendini eğitmesi veya yüksek bir iyiye yönelen amaçlılık değil, yasalar yoluyla insanları cumhuriyetin istikrarı için gereken erdemli davranışa, yani yurttaşlık erdemine zorlamaktır. Sadece iyi düzenlenmiş yasaların zorlamasıyla yozlaşma engellenebilir ve kamusal özgürlükler korunabilir olur. Aynı zamanda özgürlüğünü korumak isteyen halk ve bireysel özgürlüklerini ve çıkarlarını korumaya çalışan soylu ve zenginlerin aralarında daima çıkacak olan çatışmaları dengeleyecek olan cumhuriyetçi yasaların hem iki kesim arasındaki güç dengesini koruyacağına, hem de eşitliği tesis edeceğine Machiavelli'nin güveni tamdır. Machiavelli'ye göre bu güven, monarşi ve despotluk karşısında cumhuriyetin zaferini de tesis

⁵¹ D'Entreves, “Devlet Kavramı”, s: 202.

⁵² Smith, *Rönesans ve Reform Çağı*, s: 133.

edecektir. Zira eşitlik kaybedildikçe insanların monarşiye eğilimi artacak, eşitlik sağlandırdıkça cumhuriyete bağlılık artacaktır. Bu yanıyla bakıldığında Machiavelli'nin, özellikle klasik cumhuriyetlerin insanı erdeme içsel biçimde yönelten yapısına yönelen eleştirisinden vazgeçmediğini, fakat insanları kamunun ortak iyisine yönelten yasaların dışsal zorlayıcılığı aracılığıyla tesis edilen bir cumhuriyetçi yurttaşlık erdemini politikaya eklediğini söylemek mümkündür. Bu cumhuriyet betimlemesi, daha sonra politikanın klasik gelenekten kopuşla tesis edileceği düşünülen politikanın otonomisinden türetilen seküler, reel ahlak anlayışının ve politika etiğinin modern politikaya hâkim olacağı yüzyılların habercisidir.

Sonuç

Machiavelli ve yeni hükümdarlık kavrayışı, insan doğası ve politikanın pratik seküler ilkeler üzerinde tanımlanması gereğine dair temel betimlemeleriyle Fransız Devrimi (Montesquieu, Voltaire ve Robespierre) ve İngiliz liberal geleneği (Hobbes ve Locke) etkilemiştir. Hatta onun “ulusal birlik” vurgusunun etkisi, Amerikan Devrimi'nin kurucularında dahi hissedilebilir⁵³. Dolayısıyla Meinecke'nin de belirttiği gibi, “Machiavelli'nin kuramı, sanki Batı dünyasının siyasi bedenine saplanmış onu inleten ve şaha kaldıran bir kılıçtı.”⁵⁴ Machiavelli'nin çağdaşlarını sarsan niteliği, öncelikle onları antikler ve hıristiyanlık üzerine yeniden düşünmeye zorlamış olması ve böylece “gücün” ve “doğal zorunluluklar”ın politikaya etkisini keşfetmelerini sağlayarak imparatorluğun selameti, zafer, politik genişleme gibi motivasyonların politikadaki etkisini öğretmesidir. Böylece, politikaya dair modern denilecek olan yeni bir söylem geliştirerek Machiavelli, insan ilişkilerinin güç ilişkileri olduğunu ve devletin insan yapımı yapay bir şey olduğunu vurgularken, yasaların doğaları gereği tözsel bir “iyi”yi veya “erdem”i taşıyan ilkeler olmaktan ziyade insan isteklerini dizginleyen, onları belirli davranışa yönelten insan yapımı şeyler olduklarını göstermiştir.

Çalışmamızın temel soruları açısından bakıldığında, tüm bu serimlemeler ışığında, tüm suçlamalara rağmen, Machiavelli'nin klasik politika geleneğinin eleştirisini de içeren, politikanın tanımını, ilkelerini ve yolunu değiştirmiş olan bir politik bilgelik türünü ortaya koyduğunu söylemeliyiz. Bu nedenle öncelikle, Machiavelli'ye yöneltilen ahlaksız bir politika geliştirdiği suçlamalarının aceleci suçlamalar olduğunu söylemek gerekir. Çünkü ahlak-politika ilişkisi meselesinde bakıldığında Machiavelli'nin politika teorisi, politik gerçekliğin gereğini karşılayan

⁵³ Victoria Kahn, “Machiavelli's Afterlife and Reputation to the Eighteenth Century”, s: 252.

⁵⁴ Aktaran D'Entreves, “Devlet Kavramı”, s: 207.

otonom bir politika yapma tarzını öne çıkarırken, yapısı itibariyle insanları ontolojik bir erdeme yönelten içsel değerler ve normlar sistemi olarak ahlak kavramsallaştırmasının kendisini değil, ontolojik biçimde politikayla özsel bağı olduğu düşünülen Sokratik politika-ahlak özdeşliğini hedef almıştır. Nitekim Machiavelli, söz konusu ahlak ve erdem merkezli politika kavrayışına tüm karşı çıkışına rağmen, *Prens*'te olduğundan farklı biçimde, *Söylevler*'de cumhuriyetin temel dayanağı olan halkın özgürlük ve eşitliğine adanan bir erdem tanımı yapmış, hatta insanları bu erdemi kazanmaları için zorlayan “dışsal zorlayıcı yasa” kavramsallaştırmasıyla bir yöntem de sunmuştur. Bu kavrayış, halkı bireysel çıkarlarından ziyade daha büyük bir topluluğun üyeleri olarak müşterekleştirecek bir erdeme işaret eder ve bu, politik biraradallığı, halkın ve devletin özgürlüğünü amaçlayan politik bir erdemdir. Böylece Machiavelli'nin politika teorisi, geleneksel ahlak ve politika birliğini politikanın otonomisi için politikadan soyutlamıştır. Bunu yaparken Machiavelli, Sokratikler tarafından politikanın kurucu ilkesi olarak düşünülen mutlak ve idealist ahlaksal erdeme değil, politik bir yurtseverliğe veya politik erdeme önem vermiştir. Böylece Machiavelli, ahlaksız bir politikadan bahsetmez, otonom bir politika için mümkün olabilecek en uygun politik ahlakın ve erdemin tanımını yaparak, Sokratiklerin nihai amaç olarak belirledikleri pratik bilgeliğin yerine, tikel toplumların kolektif amaçlılığına bağladığı yurttaşlık erdemi ve vatan aşkına dayanan politik etiği yerleştirir: “Erdem, yurttaşlık erdemlerinden, yurttaşlık veya kolektif bencilliğe adanıştan başka bir şey değildir”⁵⁵.

O halde Machiavelli'nin teorisinin ahlak ile ilişkileneceği tarzında yarattığı kırılmaya getirilebilecek itiraz, onun ahlaksız olduğu değil, tesis ettiği bakış açısının ürettiği politik etiğin daha sonra alacağı biçimi ve araçsallaşabilme potansiyelini öngörememesi olabilir. Eğer ahlakın ve adaletin ontolojik olarak verili olan nesnel bir ölçütü yoksa ve eğer onların yegane dayanağı politik topluluğun kendisi ise, erdem, ancak yurttaşlık erdemi olabilir; yurtseverlik ise belirli bir kolektif amaçlılığa bağlanmış olmaktır. Gerçekten de Machiavelli, yurttaşın erdemi olarak “vatan aşkı”na işaret etmekte, iyi yurttaşlar olarak görülmek isteyenlerin bu yolu tutmaları gerektiğini söylemektedir⁵⁶. Vatan aşkı, ülkenin savunulması ile ilgili kararlarda, neyin adaletli veya adaletsiz, merhametli veya zalimane, takdir edilesi veya utanç verici olduğuna bakmaksızın ve her türlü dokunulmazlığı bir kenara bırakarak, ülkenin varlığını sakınacak ve özgürlüğünü koruyacak yolu izlemektir⁵⁷. Fakat politik topluluğun, her türlü ahlaksal ölçütün

⁵⁵ Strauss, *Politika Felsefesi Nedir?*, s: 99.

⁵⁶ Machiavelli, *The Discourses*, çev. Walker, S. J. Leslie J., Penguin Books, London, 1970, III: 47, s : 524.

⁵⁷a. g. e., III: 41, s : 515.

kurucusu ve taşıyıcısı olarak düşünöldüğü koşullar altında, ahlakın ilineksel bir hale gelmesi ve politikanın gereklerinden hareketle kavranması kaçınılmazdır. Bu nedenle politik toplulukların her biri için belirli gereklere göre düzenlenmiş politik edimlerin sorgulanmadan bu politik etiğin içerisinde görölerek kabul edilmesi ve hatta savunulması kaçınılmaz olacaktır. Dünya tarihi, tam da bu politik etiğin araçsallaştırıldığı ve milliyetçilik kavrayışı ile birleşerek yirminci yüzyılda insanlığı savaşıara sürükleyen sömürgecilik, güç paylaşımı ve uluslararası hâkimiyet yarışının zararlı sonuçları olan sömürgeleştirme, ırkçılık ve soykırımları deneyimlemiştir. Açıkça söylemek gerekirse, bu deneyimin ürünü olarak ortaya çıkan yıkımları eleştirirken yüzümüz Machiavelli'nin politika teorisinin ahlaksız olduğu savına değil, onun savunduğu politika ve cumhuriyetin temel ilkesi olan yurttaşlık erdeminin araçsallaştırılması pratiklerine dönmelidir.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞULLARI Mehmet Ali ve KÖKER Levent, *Tanrı Devletinden Kral Devlete*, İmge, Ankara, 2008.
- ANGLO Sydney, "Niccola Machiavelli: Siyasal ve Askeri Çöküşün Anatomisi", *Siyasal Düşüncenin Temelleri*, der. Brian Redhead, çev. Hikmet Özdemir, Alfa Yay., İstanbul, 2001, s: 95-111.
- BUMİN Tülin, *Tartışılan Modernlik: Descartes ve Spinoza*, YKY. İstanbul, 1996.
- CASSIER Ernst, *Devlet Efsanesi*, çev. Necla Arat, Remzi Kitabevi,, İstanbul, I. Basım, 1984.
- CRICK Bernard, "Introduction", Niccolo Machiavelli, *The Discourses*, çev. Walker, S. J. Leslie J., Penguin Books, London, 1970, s.9-71.
- D'ENTREVES Alessandro Passerin, "Devlet Kavramı", Cemal Bali Akal, *Devlet Kuramı*, der. Cemal Bali Akal, Dost Kitapevi, İstanbul, 2002, s: 93-215.
- HARIMAN Robert, "Composing Modernity in Machiavelli's Prince", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 50, No. 1 (Jan. - Mar., 1989), University of Pennsylvania Press, Pennsylvania, pp. 3-29.
- HEATHER Derek, *Yurttaşlığın Kısa Tarihi*, Çev. M. Delikara Üst, İmge, Ankara, 2007.
- KAHN Victoria, "Machiavelli's Afterlife and Reputation to the Eighteenth Century" *The Cambridge Companion To Machiavelli*, Ed. By John M. Najemy, Cambridge Univ. Press. Cambridge, 2010, p: 239-256.
- MACHIAVELLI, *The Discourses*, çev. Walker, S. J. Leslie J., Penguin Books, London, 1970.
- MACHIAVELLİ Niccolo, *Hükümdar*, çev. H.Kemal Karabulut, Sosyal Yay., İstanbul, 1998.
- MACHIAVELLI Niccolo, *Floransa'da Komplolar ve Karşı Komplolar Tarihi*, çev. A. Berna Hasan, Özne Yay., İstanbul, 2001.
- MACHIAVELLI Niccolo, *Prens*, çev. Nazım Güvenç, Anahtar Kitaplar Yay., İstanbul, 1999.
- MACHIAVELLI Niccolo, *Savaş Sanatı*, çev. A. Berna Hasan, Özne Yay., İstanbul, 2001.
- MAJOR Rafael, "A New Argument for Morality: Machiavelli and the Ancients" *Political Research Quarterly*, Vol. 60, No. 2 (Jun., 2007), pp. 171-179.
- SMITH Preserved, *Rönesans ve Reform Çağı*, çev. Serpil Çağlayan, İş Bankası Yay., İstanbul. 2011.
- STRAUSS Leo, *Politika Felsefesi Nedir?* çev. Solmaz Zelyüt Hünler, Paradigma Yay., İstanbul, 2000.

- RAMSAY Maureen, "Machiavelli", *Interpreting Modern Political Philosophy*, ed. Alistair Edwards-Jules Townshend, Palgrave MacmillianNew York, 2002, s: 21-41.
- REDHEAD Brian *Siyasal Düşüncenin Temelleri*, der. Brian Redhead, çev. Hikmet Özdemir, Alfa Yay., İstanbul, 2001.
- SKINNER Quentine, *Machiavelli*, çev. Cemal Atila, Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 2002.
- SKINNER Quentine, *The Foundations Of Modern Political Thought, Renaissance*, Cambridge Univ. Press, Cambridge,1978.
- VIROLI Maurizio, *Machiavelli: Founders of Modern Political and Social Thought*, Oxford Univ. Press, Oxford, 1998,
- VIROLI Maurizio, *Vatan Aşkı*, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yay, İstanbul, 1997.